

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(13), 2024

Мукачево

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ №23347-13187Р*

Переєстрований у 2024 році, ідентифікатор медіа R30-04573

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Науково-методичною радою Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 16.04. 2024 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабаций Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор;

Лужанська Тетяна Юрївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент, декан гуманітарного факультету;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. для самостійної роботи студента. Київ: Академвидав, 2011. 376 с.
8. Савченко Н. С. В. О. Сухомлинський про роль естетичного виховання у процесі становлення особистості. *Наукові записки КДПУ*. Серія: Педагогічні науки. 2003. Вип. 52, Ч. 1. С. 209–213.
9. Сикорский И. А. Воспитание в возрасте первого детства. *Сборник научно-лит. статей по вопросам общественной психологии, воспитания и нервно-психической гигиены*: в 5 кн. Книга вторая. Статьи по вопросам воспитания. Киев, 1899. С. 1–134.
10. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2014. № 1.45(106). С. 155–158.
11. Goleman D. Emotional intelligence. New -York: Bantam books, 1995. 512 p.
12. Piaget J. Psychology and Epistemology. Harmondsworth, 1972. P. 32.

УДК 159.937:165.2:37.016:373.2.011.3-053.4(045)

Іванова В.В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Фельдеші К.Т.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ІСТОРІЇ ПРЕДМЕТНОГО СВІТУ

У статті охарактеризовано психолого-педагогічну структуру пізнавального інтересу дошкільників до історії предметного світу, яку складають взаємопов'язані між собою інтелектуальні, емоційні, регулятивні та творчі процеси. Встановлено, що в процесі освітньо-виховного процесу важливо розвивати такі процеси, як інтелектуальні (здатність до аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, установлення причинно-наслідкових зв'язків), емоційні, вольові (розвиток цілеспрямованості, формування дій з планування), творчі (розвиток варіативності й гіпотетичності) – усе, що в органічному зчепленні й становить основу розвитку пізнавального інтересу дошкільнят до історії предметного світу.

Ключові слова: *інтерес, пізнавальний інтерес, предметний світ, дошкільник.*

The article characterizes the psychological and pedagogical structure of preschoolers' cognitive interest in the history of the subject world, which consists of interrelated intellectual, emotional, regulatory and creative processes. It has been established that in the course of the educational process it is important to develop such processes as intellectual (ability to analyze, synthesize, compare, generalize, establish cause and effect relationships), emotional, volitional (development of purposefulness, formation of planning actions), creative (development of variability and hypotheticality) - all of which are organically interconnected and form the basis for the development of preschoolers' cognitive interest in the history of the subject world.

Key words: *interest, cognitive interest, object world, preschooler.*

На сучасному етапі розвитку суспільства одним з основних соціальних замовлень, що висувуються до випускників закладів дошкільної освіти, є не стільки потреба в конкретних знаннях, скільки нова універсальна компетентність, стійка пізнавальна мотивація, основною з яких є пізнавальний інтерес.

Психолого-педагогічні дослідження (Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, Л. Венгер, О. Запорожця, Т. Куликової) показують, що в дошкільному віці пізнавальний інтерес проявляється як прагнення дитини проникати в усе різноманіття навколишнього світу, відображати у свідомості причинно-наслідкові зв'язки та відносини, закономірності.

Однак далеко не все викликає в дитини інтерес. Ступінь його прояву, широта, глибина, усвідомленість, як показують дослідження вчених (І. Товкач, Н. Бібік, Л. Лохвинська), залежать від характеристик об'єкта, до якого він спрямований. Важлива новизна і складність інформації про об'єкт, присутність у ній когнітивного конфлікту (суперечності).

Ми припускаємо, що саме історична інформація про предмет вирізняється цими характеристиками. У ній присутні динаміка, перцептивні ознаки. Вона епістемна, інструментальна, аксіологічна, рефлексивна, ціннісно навантажена, розвиває мислення.

Інтерес як психологічне утворення включає безліч значущих процесів, як одиничних, так і сукупних (емоційних, інтелектуальних, вольових, творчих), що розглядаються не відокремлено, а в цілісній структурі особистості. Важливо виявити його психолого-педагогічну структуру, яку становлять взаємопов'язані між собою інтелектуальні, емоційні, регулятивні та творчі процеси.

Мета статті – охарактеризувати психолого-педагогічну структуру пізнавального інтересу дошкільників до історії предметного світу.

Найбільш багатогранно проблема пізнавальних інтересів та їх вплив на психічний розвиток дитини дошкільного віку розкрито вітчизняними ученими-психологами, зокрема, В. Котирло, С. Кулачківською, С. Ладивір, Ю. Приходько та ін. За твердженням окремих дослідників (Н. Бібік, Н. Коленцева), якщо з дошкільниками не проводиться спеціально організована робота у напрямку розвитку інтересів, то вже на початку навчання у школі ця природна властивість поступово починає у них згасати.

Інтелектуальні процеси, крім логічних дій та операцій (аналізу, синтезу, порівнянь, зіставлень), породжують стани роздумів та міркування. Пізнання неможливе без активної думки, тому процеси мислення є найбільш значущими для розвитку інтересу. Розвиваючи в дошкільнят інтерес до історії предметного світу, ми маємо забезпечити оволодіння системою знань про предметний світ (його минуле і сьогодення), а також оволодіння системою логічних операцій

для встановлення причинно-наслідкових зв'язків «людина – предмет», «дитина – предмет», без чого неможливе передбачення майбутнього предмета.

Основою інтересу дошкільника є емоційне ставлення, що виражається в позитивному, переважному ставленні до об'єкта інтересу. Яскраві позитивні емоції, визначаючи потреби дітей у пізнанні, сприяють розвитку нових мотивів діяльності. В основі цікавості, як первинної форми прояву пізнавального ставлення, лежить такий емоційний стан як здивування. Предмети старовини здатні викликати в дітей інтерес саме завдяки своїй невизначеності. Вони дивують своєю «незвичністю»: сприйняття дитини вступає в конфлікт зі звичним досвідом. Це веде до прагнення розібратися у протиріччі, відповідно, до зародження пізнавального інтересу. Крім цього емоційно забарвлені факти про минуле предметного світу, схвильована розповідь дорослого викликає в дошкільника емоційне піднесення. У цьому стані їхнє сприйняття загострене, і інформація запам'ятовується міцніше і на триваліший термін.

Значення емоційного стану для виникнення і розвитку інтересу підкреслюється і в теорії диференціальних емоцій К. Ізарда [9]. Відповідно до цієї теорії інтерес є домінантною емоцією у здорової нормальної людини.

Як особлива форма відображення психічного, емоційні процеси привносять в інтерес безліч емоційних станів і переживань: почуття успіху, радості пізнання, гордості за свої досягнення, задоволення діяльністю. Учені Т. Ткачук, С. Ладивір, І. Товкач зазначають, що в інтересі емоційні процеси, переживання, не залишають місця холодній розсудливості. Без цього не можна уявити розвиток пізнавальних інтересів.

Значення емоційного ставлення до предмета інтересу в процесі його розвитку підкреслював французький учений А. Валлон: «саме емоції, завдяки їхній психогенетичній орієнтації, здійснюють перші зв'язки дитини з її соціальним середовищем і стають основою для формування намірів і розумової здатності. Радість сприйняття збільшує прагнення дітей до пізнання» [2].

Таким чином, емоційне ставлення до об'єкта – обов'язкова ознака й основа інтересу.

Взаємозв'язок і взаємовплив емоційного та інтелектуального компонентів інтересу дітей підкреслюють Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін. Вчені доводять, що взаємодія емоцій і мислення ставить дошкільника в активну позицію до майбутньої діяльності, а взаємодія інтересу і радості утворює мотиваційну основу для творчого пізнання і творчості. Тут ми можемо говорити про виникнення «розумних емоцій» (Л. Виготський), які полегшують процес активного пізнання історії предметного світу [3]. Це створює основу для розвитку різнобічного інтересу.

Одночасно інтерес, як мотив діяльності, істотно змінює не тільки характер

діяльності (інтенсивність перебігу, емоційне забарвлення, результативність), а й її якісні відмінні риси. Через пізнання предметів минулого і практичні дії з ними дитина підходить до діяльнісного опанування доступного їй суспільно-історичного досвіду, у міру оволодіння яким відбувається розвиток стійкого пізнавального інтересу до предметного світу минулого.

Водночас у розвитку інтересу думка в процесі активного пошуку тісно пов'язана з вольовими процесами. Вольові устремління, цілеспрямованість, ухвалення рішень, увага – усе це регулятивні процеси, які мають величезне значення для розвитку пізнавальних інтересів. Як зазначає С. Рубінштейн, у пізнавальному інтересі знаходить своє вираження «думка-воля, думка-участь, думка-переживання» [3]. Найхарактернішими для пізнавального інтересу вольовими проявами слід вважати ініціативу пошуку, самостійність здобуття знань, висування і постановки завдань на шляху пізнання.

Л. Лохвицька вказує, що енергію для подолання труднощів народжує в дітей перспектива радості, очікування позитивних емоцій [6]. Водночас успіх надихає тільки тоді, коли він слугує показником сил і здібностей дитини. Для цього вона має володіти необхідними уявленнями (про історію створення предметів), уміннями володіти способами їхнього освоєння та використання. Тоді радість від подолання перешкод піднесе її у власних очах та оточуючих її однолітків і дорослих, що сприятиме розвитку стійкого інтересу.

Розвиток пізнавальних інтересів та активності, самостійності особистості – процеси взаємообумовлені. Пізнавальний інтерес породжує активність; своєю чергою підвищення активності зміцнює і поглиблює пізнавальний інтерес. Властивість активності як риси особистості складається в діяльності різного плану (ігровій, пізнавальній, трудовій). Пізнавальна активність, набуваючи рис інтелектуального й емоційного відгуку на розв'язання різноманітних завдань навчання, створює в дитини бажання чуйніше прислухатися й придивлятися до того, що відбувається навколо, шукати цікаві запитання у повсякденному житті.

Для розвитку активності, самостійності як особистісних якостей, важливу роль відіграє те, щоб дитина виступала як суб'єкт діяльності. Якщо діяльність дитини буде завжди тільки виконавською, наслідувальною, спонукання до діяльності дитини будуть завжди виходити тільки від дорослого, а її власна активність не спиратиметься на внутрішнє середовище, інтерес у своєму розвитку буде зазнавати коливань ситуативного порядку, а за відсутності спонукань ззовні і зовсім згасне. Тому для розвитку пізнавального інтересу до історії предметного світу необхідна діяльність пошукового, творчого характеру, де дитина виступає як суб'єкт діяльності.

Творчі процеси в розвитку пізнавальних інтересів активізують уяву, фантазію, передбачення, осяяння і створення нових образів. Більше того, під

впливом пізнавального інтересу активізуються не тільки зазначені процеси, а й уся пізнавальна діяльність, що лежить в основі пошукової дослідницької діяльності. Н. Бібік зазначала, що саме інтерес рухає пошуком, здогадкою [1].

Підвищена активність дітей спрямовує їх на пошук виразних засобів, забезпечує відхід від стереотипів, сприяє становленню в дитини позиції активного пізнання, творення, перетворення, а отже, спрямовує дошкільника на самостійний, творчий пошук розв'язання проблеми. У рамках стимулювання творчих процесів, необхідний розвиток варіативності та гіпотетичності, оскільки, прогнозування майбутнього предметів є імовірнісним процесом [3].

Таким чином, за всього розмаїття процесів, включених у пізнавальний інтерес, вони не ізольовані, і їх наявність є умовою інтелектуально-творчого розвитку особистості. Розглядаючи весь освітньо-виховний процес, як єдність внутрішнього і зовнішнього, важливо розвивати такі процеси, як інтелектуальні (здатність до аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, установалення причинно-наслідкових зв'язків), емоційні, вольові (розвиток цілеспрямованості, формування дій з планування), творчі (розвиток варіативності й гіпотетичності) – усе, що в органічному зчепленні й становить основу розвитку пізнавального інтересу дошкільнят до історії предметного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів: монографія. Київ: Ін-т педагогіки АПН України, 1998. 199 с.
2. Валлон А. Психическое развитие ребенка. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 208 с.
3. Дуткевич Т. В. Психологічні особливості пізнавальної діяльності дитини в дошкільному віці. *Дитяча психологія*. Київ, 2015. С. 151–161.
4. Кулачківська С. Віковий аспект психічного розвитку дитини дошкільника. *Психічний розвиток дитини-дошкільника: навчальний посібник для педагогів*. Київ: Світоч, 2004. 75 с.
5. Ладивір С. О. Дитина пізнає світ. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2017. № 10. С. 23–29.
6. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2000. 20 с.
7. Ткачук Т. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2004. 23 с.
8. Товкач І. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2017. 308 с.
9. Izard C. E. *The Psychology of Emotions*. New York, NY: Plenum Press, 1991.

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ		
Білей Є.В.	МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРЕДМЕТ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ СТУДІЙ	3
Брижак Р.В. Кас'яненко О. М.	ПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЙ ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ	7
Кузьма-Качур М. І. Герич А. А.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	11
Вегеш О.В.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА	17
Кузьма-Качур М. І. Гулько І. В.	ПРОЄКТ ЯК ФОРМА МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	21
Гусак О.-Е. В. Веремчук О. В.	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНИХ АРХІВАХ	25
Іванова В.В. Вакій А.В.	ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	30
Іванова В.В. Русин А.І.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЧУЙНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	34
Іванова В.В. Фельдеші К.Т.	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ІСТОРІЇ ПРЕДМЕТНОГО СВІТУ	40
Калитич Н.В.	ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	45
Коваль А.В. Пинзеник О.М.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Лемак Т. В. Молнар Т. І.	ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ	51
Микуліна А. К. Вегеш О. В., Фечка К. Р.	ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ	55
Микуліна А. К. Бучелла М. І. Дем'янчук В.М.	РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	59
Одошевський О.С. Козарь О.П.	ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ У ГАЛУЗІ ІНЖЕНЕРІЇ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИХ ЗНАНЬ З ХІМІЇ	63
Одошевський О.С. Малець О.О.	МИСЛЕННЯ ЯК ВИЩА ФОРМА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В СВІДОМОСТІ ЯК СФЕРИ ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ	67

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>